

Zmiana programu finansowo-księgowego w spółce Martyna Trojańczyk, [biegły rewident Warszawa](#), Rödl & Partner

W dobie rosnącej roli rachunkowości zarządczej, automatyzacji procesów oraz potrzeby szybkiego zdobywania informacji, firmy w Polsce coraz częściej decydują się na zmianę dotychczasowego oprogramowania. Odpowiednie przygotowanie ułatwia ten proces.

Systemy proste w obsłudze, paradoksalnie przestają spełniać oczekiwania dużych firm, ich zarządzających, czy właścicieli. Odbiorcy danych finansowych chcą mieć pewność otrzymania wiarygodnych informacji w krótkim czasie, przy zminimalizowanym ryzyku wystąpienia błędów.

W pracy audytora często spotykam się ze zmianą systemu finansowo-księgowego (dalej: FK) podyktowaną potrzebami konsolidacyjnymi grupy kapitałowej, do której należy spółka polska. Przy zbliżonym planie kont czy schemacie księgowania, proces konsolidacji danych finansowych przebiega łatwiej i pozwala zminimalizować prawdopodobieństwo wystąpienia błędów – często spółki prowadzą księgi dwutorowo, tj. zgodnie z zasadami rachunkowymi grupowymi, korzystając z planu kont spółki matki oraz zgodnie z lokalnymi zasadami rachunkowości, ujmując transakcje na kontach dostosowanych do krajowych potrzeb sprawozdawczych.

Do zadań głównego księgowego nie należy już tylko ustawowy obowiązek sporządzenia sprawozdania finansowego, ale często wymaga się od niego odpowiedniego przygotowania danych dla celów konsolidacji w grupie kapitałowej czy innych zestawień dla właściciela w oczekiwanej przez niego formie. Dodatkowo, rosnąca chęć optymalizacji procesów, elektronicznego gromadzenia dokumentów, coraz większa rola kontroli wewnętrznej sprawiają, że firmy inwestują w systemy pozwalające na zwiększenie automatyzacji księgowania, implementacji elektronicznego obiegu faktur czy systemowej akceptacji wybranych transakcji.

Planowanie prac

Spółka, która zamierza wprowadzić nowe oprogramowanie FK, powinna tak zaplanować prace związane z jego implementacją, aby proces nie zakłócał corocznego zamknięcia roku spółki ani jej bieżących prac. Spółka powinna mieć wystarczająco dużo czasu na sprawdzenie funkcjonowania systemu, odpowiednie ustawienie procesów, testowanie wszystkich funkcjonalności oraz przede wszystkim, na migrację danych z jednego systemu do drugiego. Jest to z pewnością duże wyzwanie dla całego zespołu księgowego, a także innych działów pracujących na co dzień z systemem: kadr, zakupów, sprzedaży czy controllingu. Warto podkreślić, że wszelkie zaniedbania w procesie wdrożenia mogą spowodować „bałagan w księgach”, utratę panowania nad nimi, co poddaje w wątpliwość rzetelność prowadzenia ksiąg i naraża firmę na prawne konsekwencje, w tym kary.

O czym nie wolno zapomnieć

Każdy system FK stosowany przez spółki w Polsce, do których stosuje się przepisy ustawy o rachunkowości (dalej: ustawa), powinien spełniać warunki wymienione w rozdziale 2 ustawy. Dostawca programu ma obowiązek zadbać o to, aby ustawienia i funkcjonalności systemu były zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Jest to w zasadzie już standardem, że spółki proszą dostawcę o pisemne potwierdzenie zgodności systemu z ustawą.

W wielu przypadkach, wraz ze zmianą systemu, spółka postanawia zmienić plan kont. Istotne jest, aby wprowadzenie nowego oprogramowania nie zaburzyło ciągłości przyjętych przez spółkę zasad rachunkowości oraz żeby sposób ewidencji zdarzeń gospodarczych nie wpłynął na porównywalność danych. O powyższe trzeba zadbać jeszcze na etapie ustaleń z wdrożeniowcem – nowy system ma usprawnić działanie jednostki, nie zaburzając przy tym jej rachunkowości.

Zdarza się, że firmy traktują zmianę systemu jako narzucony im obowiązek przez, przykładowo, spółkę matkę. Nie zważając na powody decyzji o zmianie, do każdego wdrożenia trzeba się mimo wszystko przygotować tak, aby uniknąć późniejszych problemów ewidencyjnych, które mogą narastać wraz z ogromem transakcji. Istotne jest więc, aby spółka poświęciła odpowiednią ilość czasu na zaprojektowanie nowego planu kont, który zapewni

porównywalność danych do roku ubiegłego, usprawni bieżącą ewidencję, dając jeszcze lepszy obraz sytuacji finansowej i majątkowej jednostki.

UWAGA!

Na etapie planowania spółka powinna przemyśleć, jakich funkcjonalności oczekuje od nowego systemu. Szczegółowe omówienie z wdrożeniowcem możliwości wprowadzenia oczekiwanych ścieżek procesów (gospodarka magazynowa, moduł sprzedażowy czy zakupowy), ustawień schematów księgowych, generowania poszczególnych raportów pozwoli uniknąć późniejszych rozczarowań i braku zrozumienia funkcjonowania systemu. Jednostka powinna dokładnie określić, jakie stosuje zasady rachunkowości tak, aby mogły one być stosowane w sposób ciągły w nowym systemie.

Mowa tu, na przykład, o metodzie rozchodu zapasów w obszarze gospodarki magazynowej, czy też stosowanych metodach i stawkach amortyzacyjnych w obszarze środków trwałych.

Obowiązki spółki

Zmieniając system, spółka ma obowiązek odpowiedniego udokumentowania powiązań między dotychczasowym a nowo funkcjonującym planem kont tak, aby posiadała ona dowody, że dane w nowym systemie FK są porównywane. Przykład

Spółka ewidencjonowała koszty doradztwa prawnego i podatkowego odpowiednio na kontach „Doradztwo prawne” oraz „Doradztwo podatkowe”. W nowym planie kont zdecydowano się ewidencję powyższych kosztów na jednym koncie „Usługi doradców zewnętrznych”. Opis „przejsiówki” między kontami może wyglądać jak poniżej:

Usługi doradców zewnętrznych

Doradztwo prawne

Doradztwo podatkowe

Nowy plan kont powinien być zatwierdzony przez kierownika jednostki i ujęty w polityce rachunkowości spółki.

Następnym krokiem jest przeniesienie danych z dotychczasowego systemu FK do nowego systemu. Najczęściej firmy przenoszą salda lub obroty na dany dzień – salda zamknięcia danych kont w dotychczasowym systemie są przenoszone na bilans otwarcia nowych kont (bądź też obroty, w przypadku zmiany systemu w ciągu roku obrotowego). Istotne jest sprawdzenie, czy takie przeniesienie zostało wykonane w sposób poprawny. Weryfikacji powinny podlegać zarówno konta syntetyczne, jak i przypisana do nich analityka. Co więcej, należy zwrócić szczególną uwagę na prowadzone księgi pomocnicze, które są nieodzownym elementem rachunkowości każdego przedsiębiorstwa.

Na przykład, w obszarze środków trwałych, duże znaczenie ma poprawne przeniesienie rejestru środków trwałych oraz tabel amortyzacyjnych (modułu rachunkowego oraz podatkowego). Należy zadbać, aby system umożliwił kontynuację naliczanego umorzenia środków trwałych, zachowując przypisane wcześniej stawki amortyzacyjne oraz metodę amortyzacji.

W obszarze zapasów, podstawową księgą pomocniczą są stany magazynowe na dany dzień – spółka musi upewnić się, że system, w zależności od przyjętej metody ewidencji, prawidłowo wykazuje ilości oraz wartości danych indeksów magazynowych. Dodatkowym wyzwaniem jest wprowadzenie historii ruchów magazynowych w taki sposób, aby możliwe było prawidłowe zastosowanie przyjętych metod wyceny oraz generowanie potrzebnych spółce raportów, na przykład wiekowania.

Uwaga! W celu zapewnienia dostatecznej kontroli płynności finansowej, spółka musi monitorować, czy prawidłowo przeniesiono dane o otwartych pozycjach na należnościach i zobowiązaniach (zwłaszcza handlowych) tak, aby zawierały one listę niuregulowanych lub niezapłaconych rozrachunków (w PLN oraz walucie obcej) wraz z terminem ich płatności.

Zdarza się, że spółki nie zadbają o szczegółowe przeniesienie wymienionych tutaj zestawień, co powoduje, że w momencie dokonywania płatności utrudnione jest „sparowanie” danych na wyciągu bankowym z dokumentem źródłowym, co może doprowadzić do utraty panowania nad rozrachunkami. Dobrą praktyką jest wystąpienie do kontrahentów z prośbą o potwierdzanie wzajemnych sald na dzień zmiany systemu. Zestawienie otwartych pozycji (w

złotówkach oraz w walucie obcej) wraz z wiekowaniem rozrachunków to podstawowe zestawienia, które umożliwiają spółce bieżącą kontrolę stanu należności oraz zobowiązań.

Kolejnym nieodłącznym elementem rachunkowości niemalże każdej firmy są rejestry podatku VAT. Przy wdrożeniu należy zadbać, aby spółki mogły tworzyć rejestry w sposób łatwy oraz maksymalnie zautomatyzowany. Zdarza się, iż w przypadku narzucenia zmiany systemu przez zagranicznego właściciela, pewne schematy postępowania są implementowane według wzoru grupy kapitałowej. Spółki muszą więc na bieżąco informować o swoich potrzebach wdrożeniowca lub właściciela tak, aby system umożliwiał nie tylko prowadzenie ksiąg zgodnie z ustawą, ale też ułatwiał rozliczanie się spółki z urzędem skarbowym (poza rejestrami VAT warto tu wspomnieć o odpowiedniej analizie dla kont kosztowych, przychodowych dla celów podatku dochodowego od osób prawnych).

Wcześniej wymieniono tylko kilka przykładowych kwestii, na które spółka powinna zwrócić uwagę przy migracji danych do nowego systemu. Każde przedsiębiorstwo musi potraktować temat w sposób indywidualny, odpowiadający specyfice jego działalności.

Co jeszcze jest istotne

Kolejnym krokiem, jaki musi wykonać spółka przy zmianie systemu FK, jest testowanie poprawności ujęcia przez system przyjętych przez spółkę metod wyceny, co również powinno zostać odpowiednio udokumentowane i zatwierdzone. Na szczególną uwagę zasługuje tu zmieniany moduł zapasów, którego poprawne działanie na dotychczasowych zasadach może stanowić nie lada wyzwanie, zwłaszcza w przypadku spółek produkcyjnych.

Należy dokładnie sprawdzić poprawność kalkulacji kosztu wytworzenia, wycenę zapasów w cenie nabycia czy wycenę rozchodu. Nowe algorytmy przeliczeń muszą dawać rezultaty identyczne, jak metody stosowane dotychczas.

Uwaga! Ważne jest, aby nowy system umożliwiał spółce generowanie raportów pozwalających na kalkulację odpisu aktualizującego wartość zapasów na dotychczasowych zasadach – raport wiekowania, rotowności czy też porównania wartości magazynowej zapasu z jego ceną sprzedaży.

Obok zapasów, istotne jest również sprawdzenie poprawności i ciągłości metody rozchodu środków pieniężnych z rachunku walutowego, a także poprawności naliczenia zrealizowanych różnic kursowych (odpowiednia dekretacja, użycie prawidłowych kursów do wyceny).

Zdarza się, że przy okazji zmiany systemu, następuje zmiana zasad rachunkowości, która w praktyce może nastąpić ze skutkiem od początku roku obrotowego. Na przykład, stosowana dotychczas metoda rozchodu zapasów nie może zostać powtórzona w nowym systemie – dotychczasowy algorytm jest niemożliwy do ustawienia w nowym systemie (średnia ważona może być kalkulowana w odmienny sposób, co powoduje generowanie różnic).

Problem pojawia się w momencie, kiedy system zmieniany jest w trakcie trwania roku obrotowego. W takiej sytuacji, spółka powinna skorygować dotychczas naliczone wartości do kwot, które byłyby w księgach, gdyby nowa metoda była stosowana od początku roku bądź postąpić odwrotnie – nową metodę dostosować jeszcze do starych rozwiązań (poprzez odpowiednią dekretację dokumentami PK). Ważne jest, aby przyjęte rozwiązanie opisać w polityce rachunkowości.

Użytkowanie nowego systemu

Spółka powinna zostać zaopatrzona w instrukcję obsługi danego oprogramowania, a pracownicy korzystający z systemu na co dzień, powinni otrzymać gruntowne przeszkolenie. Dobrym pomysłem jest, aby pracownicy działu księgowego czy logistycznego odpowiedzialni za dane sekcje, brali bezpośredni udział w projektowaniu rozwiązań, co z pewnością ułatwia późniejszą implementację i korzystanie z programu w codziennej pracy.

Obowiązki dokumentacyjne

Oczywistym wydaje się fakt, że zmiana systemu FK (jego nazwa, wersja, data rozpoczęcia użytkowania) powinna być ujęta przez spółkę w polityce rachunkowości wraz ze zmienionym planem kont (z opisanym wcześniej przejściem między kontami), opisem systemu przetwarzania i ochrony danych oraz informacją o zmienionych zasadach rachunkowości, jeżeli takie nastąpiły. Polityka rachunkowości, zgodnie z ustawą, musi być zatwierdzona przez kierownika jednostki.

Dodatkowo, spółka powinna przechowywać dokumentację z przeprowadzonych testów, o których wspomniano wyżej.

Uwaga! Mimo wdrożenia nowego oprogramowania, wszelkie dane ze starego systemu powinny być nadal dostępne dla spółki – zgodnie z wymaganym okresem przechowywania ksiąg rachunkowych.

Zmiana oprogramowania jest dla spółki szansą na optymalizację procesów, szybsze uzyskiwanie przydatnych informacji oraz wprowadzenie rozwiązań księgowych, które mogą ułatwić codzienną pracę użytkowników systemu. Odpowiednie przygotowanie ze strony spółki, przeznaczenie wystarczającej ilości czasu oraz zaangażowanie wyrażone czynnym udziałem w implementacji, z pewnością ułatwi ten proces i sprawi, że jego użytkownicy będą czerpali jak największe korzyści ze zmiany.

Martyna Trojańczyk, biegły rewident w Rödl & Partner

Źródło: <https://www.rp.pl/Rachunkowosc/312039978-Zmiana-programu-finansowo-ksiegowego-w-spolce.html?cid>